

Arkiivaáššennr. 25/3064

<u>Ášši</u>	<u>Gos</u>	<u>Goas</u>
020/25	Sámediggeráđđi – dievasčoahkkináššit	29.04.2025-29.04.2025
006/25	Plána ja finánsalávdegoddi	20.05.2025-23.05.2025
029/25	Sámedikki dievasčoahkkin	03.06.2025-06.06.2025

Sámedikki vuordámušat Norgga sihkkarvuodapolitihkkii

Áššeovddideapmi

Innledning

«Norge står i den mest alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen siden andre verdenskrig», ifølge utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse til Stortinget 8 april i år. Norges- og Europas forsvars- og sikkerhetspolitiske forutsetninger er i forandring, særlig siden Russlands invasjon av Ukraina startet 24. februar 2022.

Regjeringens sikkerhetspolitikk kommer til uttrykk i utenrikspolitikken i økt samarbeid med EU og NATO, inkludert med våre nordiske naboland, og i den økonomiske politikken, og ikke minst i regjeringens forsvarspolitik. I regjeringens forsvarspolitik er disponeringen av Norges militære ressurser og interesser blant annet i økende grad rettet nordover. Dette gjenspeiles i regjeringens generelle nordområdepolitikk, som er Norges viktigste strategiske satsingsområde og vil innebære en kraftfull satsing på tvers av flere samfunnssektorer. Dette gjenspeiles også i totalforsvaret som omfatter det militære forsvaret og den sivile beredskapen i Norge, og betyr at Forsvaret og det sivile samfunnet samarbeider og gir støtte til hverandre i alvorlige kriser og i krig. I sum ser vi at regjeringen gjør en rekke tiltak for å forsvare Norges befolkning, Norges territoriale integritet og norske interesser og verdier, inkludert i forsvarets satsninger og i økt militær øvingsvirksomhet i samiske områder i Norge.

Et kjennetegn ved det norske demokratiet er at Sametinget og det samiske folket kan ha ulike syn enn regjeringen og Stortinget i enkelte saker, samtidig som forholdet mellom stat og urfolk preges av gjensidig respekt. Dette bidrar til å styrke både samholdet og demokratiet i Norge. En grunnleggende forutsetning for dette er at rettsstatens prinsipper etterleveres av alle samfunnsaktører. Disse prinsippene er forankret i folkeretten, herunder menneskerettighetene, og er nedfelt i Grunnloven og øvrig nasjonal lovgivning. Gjennom dette legges det til rette for forutsigbarhet, rettssikkerhet og vern av demokratiets kjerneverdier, inkludert beskyttelsen av minoriteter og urfolk.

Sametinget har en særskilt rolle i å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt

språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Sametinget er samenes folkevalgte parlament og en del av demokratiet i Norge, og skal bidra til å verne om blant annet demokratiet, rettsstatlige prinsipper og menneskerettighetene. Samtidig som den sikkerhetspolitiske omverdenen er i endring og Norges militære virksomhet øker i samiske område, er samiske områder på mange steder allerede under press fra økt bit- for bit nedbygging, fra blant annet energi sektoren og dermed også sårbare for ytterligere tap av områder og forstyrrelser. Sametinget ønsker derfor å gi en tydelig uttalelse om Sametingets forventninger til regjeringens utforming og gjennomføring av Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Overordnede rettslige utgangspunkter

Grunnloven

Grunnloven § 108 fastslår at «Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv».

I forarbeidene til grunnlovsendringene i 2014 heter det at prinsippet som kommer til uttrykk i § 108, kan «få betydning ved tolkningen av lover og ved anvendelse av sedvanerettslige regler, for eksempel som en retningsgivende bestemmelse for forvaltningens skjønnsutøvelse» (Dok. 16 – 2011–2012, s. 215).

I Fosen-dommen la Høyesterett til grunn at Grunnloven § 108 bygger på FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27 «... og kan være et selvstendig rettsgrunnlag der andre rettskilder ikke gir noe svar» (avsn. 99). Det er altså en nær sammenheng mellom Grunnloven § 108 og SP artikkel 27.

Myndighetene er forpliktet til å gjennomføre, det vil si respektere og sikre, menneskerettighetene. Grunnlovens § 92 fastslår at «Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene slik de er nedfelt i denne grunnlov og i for Norge bindende traktater om menneskerettigheter». Formuleringen «statens myndigheter» i Grunnloven § 92 «retter seg mot statens myndigheter i videste forstand. Både Stortinget, regjeringen, kommunale og fylkeskommunale myndigheter, andre forvaltningsorganer og domstolene omfattes», jf. HR-2022-401-A, avsn. 46.

SP artikkel 27

SP 27 er den mest sentrale internasjonale menneskerettighetsbestemmelsen om urfolks rettigheter, til tross for at bestemmelsen har en nokså generell ordlyd:

«I de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike minoriteter ikke nektes retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å utøve sin egen kultur, bekjenne seg til og praktisere sin egen religion, eller bruke sitt eget språk.»

Bestemmelsen sier at de minoriteter som omfattes av bestemmelsen, ikke skal «nektes retten til» å utøve sine rettigheter etter artikkelen. SP 27 er altså er negativt utformet, selv om den også viser til «retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å utøve sin egen kultur, bekjenne seg til og praktisere sin egen religion, eller bruke sitt eget språk».

Rettigheten skal beskyttes også ved aktive handlinger fra statens side. Det vil si at statene ikke bare må avstå fra å gripe inn i rettigheten, men også er forpliktet til å iverksette positive tiltak for å sikre den, jf. Grunnloven § 108.

Statens negative plikt til å avstå fra inngrep utgjør kjernen i SP 27, og det er i hovedsak den negative plikten som har vært vurdert av Menneskerettighetskomiteen, som overvåker statenes gjennomføring av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP).

Komiteen har tolket SP 27 både i en generell kommentar fra 1994 (GK nr. 23/1994), og i flere avgjørelser av individklagesaker om urfolks forhold med særlig fokus på rettigheter til naturressurser.

Høyesterett har også flere ganger lagt til grunn at «en konvensjonstolkning foretatt av FNs menneskerettskomité må ha betydelig vekt som rettskilde». For eksempel i Sara-saken om reintallsreduksjon fra 2017 (HR-2017-2428-A, avsn. 57) og nå sist i Fosen-dommen fra oktober 2021. (HR-2021-1975-S, avsn. 102).

Bestemmelsen bruker minoriteter, men det er klart at den omfatter også urfolk.

SP 27 gir individuelle rettigheter, men bestemmelsen regulerer i stor grad rettigheter som har størst betydning når de kan utnyttes sammen med andre medlemmer av en minoritet eller urfolk. SP 27 har dermed også et kollektivt preg.

SP konvensjonen er inkorporert i menneskerettsloven, og har gjennom § 3 i loven forrang fremfor annen norsk lovgivning hvis det skulle oppstå regelkonflikt.

Det materielle kulturgrunnlaget

Begrepet «kultur» er ikke nærmere definert i SP 27. En naturlig språklig forståelse av bestemmelsen tilsier at det er kulturutøvelse knyttet til minoritetsvernet som er særskilt beskyttet. Begrepet kultur må ifølge Menneskerettighetskomiteen forstås slik at det, i tillegg til andre kulturelle uttrykk, omfatter de materielle forutsetningene for kulturen, inkludert tradisjonell næringsutøvelse (GK nr. 23, avsn. 7). Dette innebærer at SP 27 kan begrense statenes adgang til å gjøre inngrep i urfolks tradisjonelle næringsdrift. Komiteen peker også på at kulturer kan manifestere seg på ulike måter, herunder som spesielle leveveier knyttet til bruk av land og andre naturressurser kan omfatte levemåter og tradisjonelle aktiviteter som fiske og fangst. Dette gjelder særlig urfolk.

Praksis fra Menneskerettighetskomiteen har helt siden slutten av 1980-tallet vært at statene har en plikt til å beskytte det materielle grunnlaget for urfolks kultur. Selv om komiteen i få saker har konkludert krenkelse av SP 27, viser en lang rekke avgjørelser at vernet etter SP 27 omfatter det materielle kulturgrunnlaget for samene. Dette er med tydelighet slått fast i de saker om samisk reindrift som har vært behandlet i komiteen, og også slått fast i en rekke lovforarbeider og av Høyesterett.

Urfolks rett til selvbestemmelse og effektiv deltakelse i beslutningsprosesser/konsultasjoner

Menneskerettighetskomiteen har i flere saker vist til at SP artikkel 1, om folks rett til selvbestemmelse, kan være relevant for tolkningen av andre rettigheter beskyttet i konvensjonen, særlig artikkel 25 (om politisk deltakelse), artikkel 26 (om diskriminering) og artikkel 27. I to individklagesaker om samiske rettigheter i Finland fra 2018 (hhv. Näikkäljärvi og Sanilia-Aikio), observerte komiteen at SP 27, tolket i lys av urfolkserklæringen og SP artikkel 1 om selvbestemmelse, gir urfolk en grunnleggende rettighet til å «freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development». Menneskerettighetskomiteen har uttalt at rettighetene etter SP 27 ikke påvirker statspartenes suverenitet og territoriale integritet, samtidig som det er på det rene at rettigheter etter SP 27 kan være knyttet til levemåter som er tett knyttet til territorier og naturressurser, særlig når det gjelder urfolk (GK 23/1994 avsn. 3.2).

Sametinget uttalte i plenumsvedtak 13. juni 2018 om lovfesting av konsultasjonsretten at samene har rett til selvbestemmelse, jf. FN's erklæring om urfolks rettigheter artikkel 3 og FN-konvensjonene om sivile og politiske rettigheter og økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter artikkel 1. Selvbestemmelsesretten utøves først og fremst gjennom selvstyreordninger, samt i forbindelse med konsultasjoner og samstyre. I konsultasjoner er selvbestemmelsesretten særlig fremtredende i de tilfeller det er et krav om enighet eller et fritt informert forhåndssamtykke før en lov, beslutning eller tiltak kan vedtas av det organet som har konsultasjonsplikt. I proposisjon 86L (2020-2021), om endringer i sameloven mv. (konsultasjoner) la Kommunal- og moderniseringsdepartementet til grunn at samene i tråd med urfolkserklæringen har en rett til selvbestemmelse som innebærer noe mer enn en rett til å bli konsultert, men «samtidig er retten til å bli konsultert et sentralt element i gjennomføringen av selvbestemmelsesretten på områder hvor både samer og andre er berørt av det aktuelle tiltaket», se side 47 ff.

Retten til selvbestemmelse gir dermed viktige føringer for tolkningen av øvrige bestemmelser, inklusive retten til konsultasjon.

Mens menneskerettighetskomiteen har innfortolket en konsultasjonsplikt etter SP 27, inneholder ILO konvensjon 169 om urfolks rettigheter flere bestemmelser som eksplisitt pålegger statene en konsultasjonsplikt. Artikkel 6 gir statene en plikt til å konsultere og artikkel 7 gir urfolk rett til å delta i beslutningsprosesser, inklusive i konsekvensutredninger, og til vedta egne prioriteringer i saker som direkte angår dem. Artikkel 15 gir bestemmelser om urfolks rett til å delta i bruk og forvaltning av naturressurser og til å bli konsultert i forbindelse med planer om å utnytte naturressursene i deres tradisjonelle områder. I NOU 2007:13, kap. 5.6.3.2. legger Samerettsutvalget (II) til grunn at ILO 169 artikkel 6, 7 og 15 «pålegger statene å konsultere sine urfolk og sørge for at disse gjennom reelle konsultasjoner og på annen måte, sikres aktiv deltakelse i beslutningsprosesser i saker som kan få direkte betydning for vedkommende folk».

Bestemmelsene forutsetter at konsultasjonene må være lagt opp slik at de er egnet til å oppnå enighet. Urfolk må ha en reell mulighet til å påvirke prosessen og partene skal konsultere med sikte på å oppnå enighet, i god tro.

Nærmere bestemmelser om konsultasjoner er siden 2021 regulert i Samelovens kapittel 4, og gjelder for statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter.

Terskelen for krenkelse av SP artikkel 27 i inngrepssaker

SP artikkel 27 danner en skranke i myndighetenes disponering og bruk av naturressurser. I saker om vern mot inngrep i

tradisjonelle urfolksområder er SP artikkel 27 er en såkalt terskelbestemmelse, minoriteter skal ikke «nektes» retten til sin kultur. Menneskerettighetskomiteen og Høyesterett har lagt til grunn at det kreves ikke en total nektelse av kulturutøvelsen for kunne utgjøre et brudd på SP 27, bestemmelsen gir beskyttelse både mot «denial/nektelse» og «violation/krenkelse».

Høyesterett la i Fosen-dommen til grunn at i vurderingen av et inngreps konsekvenser må spørsmålet «... være om inngrepet har «a substantive negative impact» på kulturutøvelsen» og at «det vil foreligge en krenkelse av rettighetene etter SP artikkel 27 dersom inngrepet fører til vesentlige negative konsekvenser for muligheten til kulturutøvelse». Her bruker altså Høyesterett samme vurderingstema som menneskerettighetskomiteen i Poma-Poma-saken, og som Høyesterett tidligere brukt i Reinøya-dommen. Vurderingstemaet i alle disse sakene er altså hvorvidt et inngrep kan føre til *vesentlige negative konsekvenser* for muligheten til kulturutøvelse.

Videre uttalte Høyesterett i Fosen-dommen at ordlyden i artikkel 27 åpner i utgangspunktet ikke for at statene kan tilsidesette vernet etter SP 27 gjennom å foreta en interesseavveining mellom urfolks rettigheter og andre legitime formål. Høyesterett begrunnet dette blant annet i ordlyden i SP 27 som, i motsetning til mange andre menneskerettighetsbestemmelser, ikke åpner opp for at rettigheten kan begrenses av hensyn til andre interesser. De viste også til at SP 27, i henhold til SP artikkel 4 om derogasjon, bare kan fravikes i krisesituasjoner. Men sa Høyesterett også at hvis andre grunnleggende rettigheter – for eksempel retten til miljø – står mot urfolksrettigheter, kan man likevel måtte foreta en avveining mellom disse. Ifølge Høyesterett representerte ikke vindkraftutbyggingen på Fosen noen kollisjon mellom grunnleggende rettigheter. Retten til miljø og hensynet til «grønt skifte» kunne ha vært ivaretatt på andre måter, blant annet fordi det før utbyggingen fantes andre, og for reindriften mindre inngripende, utbyggingsalternativer.

I Fosen-dommen konkluderte Høyesterett enstemmig at utbyggingene på Storheia og Roan var et brudd mot SP 27. Sentralt i denne vurderingen var vurderinger av inngrepenes samlede effekt, eller kumulative virkninger, og mulighetene til avbøtende tiltak. Disse temaene er står også sentralt i Menneskerettighetskomiteens praksis.

Samlet effekt eller kumulative virkninger betyr at inngrepet må «ses i sammenheng med andre tiltak, både tidligere og planlagte. Den samlede effekten av tiltakene kan være avgjørende for om det foreligger krenkelse, sa Høyesterett i Fosen-dommen, med henvisning til Reinøya-dommen. I Reinøya-dommen la Høyesterett til grunn at man må se på virkningen av inngrep over tid, og viste blant annet til Menneskerettighetskomiteens uttalelser om at man måtte vurdere «the effects of past, present and planned future logging» i den tredje såkalte Länsman-saken (Länsman, nr. 1023/2001, avsn. 10.2). Høyesterett drøftet imidlertid ikke dette spørsmålet konkret i Fosen-dommen. Høyesterett avklarte heller ikke hvor langt tilbake i tid man må vurdere samlede virkninger.

Selv om de planlagte inngrepene i utgangspunktet ville ha utgjort en krenkelse, kan avbøtende tiltak føre til at SP 27 likevel ikke krenkes. Avbøtende tiltak er ikke et ledd i tilpasningsplikten, men må fastsettes av forvaltningen, og kan for eksempel være særlige retningslinjer for hvordan tiltaket skal gjennomføres, kompensasjon for tapte inntekter, allokering av annet areal til den beskyttede kulturutøvelsen eller annet. I Länsman I-saken var en viktig grunn til at menneskerettighetskomiteen mente reindriften ikke var blitt «adversely affected», at myndighetene hadde satt vilkår for virksomheten i steinbruddet. Her hadde myndighetene søkt å begrense tillatelsen til utvinning slik at den påførte minimal skade på reindriften og miljøet. Det var oppnådd enighet om at utvinningen skulle skje i de periodene området ikke ble benyttet til beiting. Motsatt viste menneskerettighetskomiteen i Poma Poma-saken til at det ikke var truffet tiltak for å minimere effekten av tiltaket eller for å reparere den skaden som oppsto.

Selv om avbøtende tiltak står sentralt i både komiteens- og Høyesteretts praksis og etter omstendighetene kan bidra til at et inngrep ikke når opp til terskelen for krenkelse, går det en grense for hvor langt avbøtende tiltak kan rekke. I Fosen-dommen var ikke de omfattende avbøtende tiltakene lagmannsretten hadde lagt opp til, blant annet vinterforing i innhegn, nok for å hindre krenkelse av SP artikkel 27. I Fosen-dommen (avsn. 121) uttalte Høyesterett også at om konsekvensene av inngrepet er store nok «... hindrer det ikke krenkelse at konsultasjoner er gjennomført. Det er på den annen side ikke noe ubetinget krav etter konvensjonen at minoritetens deltakelse har virket inn på avgjørelsen, men også det kan ha betydning i den samlede vurderingen.»

Oppsummert viser Menneskerettighetskomiteens- og Høyesteretts praksis i inngrepssaker at spørsmål om brudd på SP 27 avgjøres i en samlet vurdering i hovedsak av inngrepets samlede negative effekter og mulighetene for avbøtende tiltak. Terskelen for brudd mot SP 27 er nokså høy, jf. Fosen. Vurderingstemaet er om inngrepet vil gi vesentlige negative effekter på kulturutøvelsen, ikke om det er en total nektelse. Vurderingen av vesentlige negative effekter er en samlet vurdering av tiltakets konsekvenser, ikke en avveining mellom ulike samfunnsinteresser. Vurdering av samlede effekter betyr at det aktuelle inngrepet skal vurderes i sammenheng med andre tidligere og planlagte inngrep. De kumulative virkningene kan øke de negative effektene, og gjøre at man kommer over terskelen. Avbøtende tiltak for å minimere og reparere de negative effektene, kan dempe de negative effektene. Graden av minoritetens effektive deltakelse i beslutningsprosessen eller konsultasjoner kan også påvirke vurderingen.

FNs erklæring om urfolks rettigheter og bestemmelser om «Military activities»

FNs erklæring om urfolks rettigheter (United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples/UNDRIP) reflekterer i høy grad innholdet i internasjonale konvensjoner og internasjonal sedvanerett, og ble vedtatt av FNs generalforsamling i 2007 etter forhandlinger med verdens urfolk. UNDRIP presiserer derfor ofte urfolks og statenes felles forståelse av innholdet i urfolks internasjonale rettigheter.

UNDRIP artikkel 30 definerer statenes hensyn til urfolk ved militære aktiviteter, og har følgende ordlyd:

«Article 30

1. Military activities shall not take place in the lands or territories of indigenous peoples, unless justified by a relevant public interest or otherwise freely agreed with or requested by the indigenous peoples concerned.

2. States shall undertake effective consultations with the indigenous peoples concerned, through appropriate procedures and in particular through their representative institutions, prior to using their lands or territories for military activities.»

Sametinget forventer at myndighetene følger den standard som er fastslått i UNDRIP 2007.

Samiske kulturminner og kulturmiljøer

Samiske kulturminner fra 1917 eller eldre er automatisk freda ifølge LOV 1978-06-09 nr. 50: Lov om kulturminner (Kulturminneloven) § 4 annet ledd. Samiske kulturminner kan for eksempel være bygninger, hustufter, gammetufter, teltplasser (synlig som et steinsatt ildsted), ulike typer anlegg brukt ved jakt, fangst, fiske, reindrift eller husdyrhold, graver og gravplasser, hellige fjell og offerplasser eller steder det knytter seg sagn eller tradisjoner til. Mange av disse er fortsatt ikke funnet og registrert av kulturminnevernet. Det må understrekes at dette ikke er en uttømmende oversikt, da den samiske kulturen er meget variert og mangfoldig.

Andre nærliggende prosesser hos Sametinget

Sametinget har i 26.03.2025 gitt innspill til Justis- og beredskapsdepartementet om Meld. St. 9 (2024 -2025) Totalberedskapsmeldingen – Forberedt på kriser og krig. Totalberedskapsmeldingen følger opp Totalberedskapskommisjonens hovedanbefalinger. Se sak 25/1314 Innspill til Totalberedskapsmeldingen for nærmere detaljer.

Árvvoštallan

Sametingets rolle og sametingsrådets politiske syn

Sametingsrådet deler regjeringens syn at Norges sikkerhetspolitiske situasjon er blitt forandret i de siste årene. Sametingsrådet mener at Sametinget har en særskilt rolle i å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Sametinget er samenes folkevalgte parlament og en del av demokratiet i Norge, og skal bidra til å verne om blant annet demokratiet, rettsstatlige prinsipper og menneskerettighetene. Samtidig som den sikkerhetspolitiske omverdenen er i endring og Norges militære virksomhet øker i samiske områder, er samiske områder på mange steder allerede under press fra økt bit- for bit nedbygging, fra blant annet energi sektoren og dermed også sårbare for ytterligere tap av områder og forstyrrelser. Sametinget bør derfor gi en tydelig uttalelse om Sametingets forventninger til regjeringens utforming og gjennomføring av Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk.

Sametingsrådet legger til grunn at samiske tradisjonelle områder i Norge er en del av Norge, og at Norges forsvar også er et forsvar av samer og samiske tradisjonelle områder i Norge. Tilsvarende gjelder også beredskap.

Et kjennetegn ved det norske demokratiet er at Sametinget og det samiske folket kan ha ulike syn enn regjeringen og Stortinget i enkelte saker, samtidig som forholdet mellom stat og urfolk preges av gjensidig respekt, lojalitet og tillit. Dette bidrar til å styrke både samholdet og demokratiet i Norge. En grunnleggende forutsetning for dette er at rettsstatens prinsipper etterleves av alle samfunnsaktører. Disse prinsippene er forankret i folkeretten, herunder menneskerettighetene, og

er nedfelt i Grunnloven og øvrig nasjonal lovgivning. Gjennom dette legges det til rette for forutsigbarhet, rettssikkerhet og vern av demokratiets kjerneverdier, inkludert beskyttelsen av minoriteter og urfolk. Sametingsrådet legger også til grunn at befolkningens tillit til medier, domstoler, og myndigheter, og vår tillitt til hverandre i en tid hvor det er stadig vanskeligere å vite hva som er sant og hva som er løgn, er viktig.

Sametingsrådet legger til grunn at Norges militære tilstedeværelse i tradisjonelle samiske områder – i Sápmi – har økt og at ytterligere styrking av Norges forsvarskapasitet også i Nord-Norge planlegges. Etablering av nye norske forsvarsanlegg og norske militære øvinger, inkludert de med Norges allierte, vil kunne forsterke negative konsekvenser av pågående bit for bit nedbygging av tradisjonelle samiske områder.

Sametingsrådet legger til grunn at Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk hensyntar samiske forhold.

Sametingsrådet legger til grunn at norske myndigheter, inkludert Forsvaret, hensyntar samiske forhold i planlegging og gjennomføring av militær virksomhet og i beredskapsplanlegging. Sametinget ønsker et tydelig fokus fra norske myndigheter på ivaretagelse av også samiske hensyn i en tid der ting må skje raskere.

Sametingsrådet vurderer at det i en tid der samenes sikkerhetspolitiske omverden er i endring, er det viktig at Sametinget minner regjeringen, Stortinget og andre myndigheter om Norges grunnlovfestede og folkerettslige forpliktelser overfor det samiske folk. En forutsetning for opprettholdelse av demokrati og rettsstat i hele Norge, er at Norges territorium ikke urettmessig overtas av andre. Dette er også en forutsetning for at Norge skal kunne sikre og respektere samenes rettigheter i Norge. Når de forsvarspolitiske interessene rettes nordover, vil økt forsvarsaktivitet kunne medføre både økning av varige inngrep i tradisjonelle samiske områder, og en økning av tidsbegrensete forstyrrelser som vil kunne medføre økt arbeidsbelastning og økte kostnader for samiske næringsutøvere og utmarksbrukere.

Sametingets vedtak uttalelse bør dreie seg om ivaretagelse av samiske interesser, inklusive beslutningsprosesser og konsultasjoner, og bygge på og ligge tett opp mot de hensyn som følger av de rettslige rammene.

Sámediggeráđi mearrádusárvalus

Sámedikkis lea erenoamáš rolla láhčit dilálašvuodaid nu ahte sámii álbmot, álgoálbmogin, sáhtta sihkkarastit ja ovddidit iežas giela, kultuvrra ja servodateallima. Sámediggi lea sámii álbmotválljen parlameanta ja oassi demokratijas Norggas, ja dat galgá váikkuiht earret eará dasa ahte suddjet demokratiija, riektestáhtalaš prinsihpaid ja olmmošvuoigatvuodaid. Danne háliida Sámediggi buktit čielga cealkámuša makkár vuordámušat Sámedikkis leat go ráđdehus hábme ja čadaha Norgga suodjalus- ja sihkkarvuodapolitiikka.

Sámediggi lea ovttaoavilis ráđdehusain ahte Norgga sihkkarvuodapolitiikkalaš dilli lea rievdan manimus jagiid.

Sámediggi atná vuodđun ahte árbevirolaš sámii guovllut Norggas gullet Norgii, ja ahte Norgga suodjalus maiddá suodjala sápmelaččaid ja sámii guovlluid Norggas. Seamma guoská maid geargusvuhtii.

Norgga demokratiija dovdomearka lea ahte Sámedikkis ja sámii álbmogis sáhttet leat goabbatlágan oainnut go ráđdehusas ja Stuoradikkis muhtun áššiin, seammás go oktavuohta gaskkal stáhta ja álgoálbmoga dávjá lea árvvusatnin, oskálldasvuohta ja luohtámuš. Dat lea mielde nanneme sihke oktiiguollelašvuoda ja demokratiija Norggas. Vuoddoektun dasa lea ahte buot servodatoassálastit doahhtalit riektastáhta prinsihpaid. Dát prinsihpat leat vuodđuduvvon álbmotriektái, das maiddá olmmošvuoigatvuodaide, ja leat vuodđuduvvon Vuodđoláhkii ja eará nátionála lágaide. Dan bokte láhččojuvvojit dilit ovddalgihtii vuorddehahtivuhtii, riektesihkkarvuhtii ja demokratiija guovddáš árvvuid suodjaleapmái, maiddá veahádagaid ja álgoálbmogiid suodjaleapmái.

Sámediggi bidjá maiddá vuodđun ahte lea deatalaš ahte álbmogis lea luohttevašvuohta mediaide, duopmostuoluide ja eiseválddiide, ja min luohtámuš guhtet guimmiidasamet áiggis goas lea dađistaga váddáset diehtit mii lea duohta ja mii lea boastut.

Sámediggi bidjá vuodđun ahte Norgga militeara sajádat sámii guovlluin - Sámis - lea lassánan ja ahte Norgga suodjalannávccaid buorideapmi plánejuvvo maiddá Davvi-Norggas. Odda Norgga suodjalusrusttegiid ásaheapmi ja militeara hárbhallamat, maiddá dat main leat Norgga lihtolaččat mielde, sáhttet váikkuiht negatiivvalaččat árbevirolaš sámii guovlluide dan sivas go gáržžiduvvojit bihtáid bihtáid mielde.

Sámediggi bidjá vuodđun ahte Norgga suodjalus- ja sihkkarvuodapolitiikka vuhtiiváldá sámii beliid.

Sámediggi bidjá vuodđun ahte Norgga eiseválddit, oktan Suodjalusain, fertjit vuhtiiváldit sámii beliid ja beroštumiid

militearadoaimmaid plánemis ja čadaheamis ja gearggusvuodaplánemis. Sámediggi háliida čielga fokusa Norgga eiseválddiin sámi beroštumiid goziheamis dakkár áiggis goas áššit fertejit čovdojuvvot jođáneappot.

Sámediggi bidjá vuodđun dán fáttá oktavuodas ahte Sámedikki vuordámušat Norgga, Ruota ja Suoma suodjalus- ja sihkkarvuodapolitiikkii ovddiduvvo boahhte parlamentariihkkárkonferánsii.

Sámediggi mearrida čuovvovaš prinsihppacealkámuša Sámedikki vuordámušaid Norgga suodjalus- ja sihkkarvuodapolitiikkka hárrái:

Sámediggi:

Muittuha ahte lea stáhta eiseválddiid geatnegasvuohta láchčit diliid nu ahte sámi álbmot, álgoálbmogin, sáhtá sihkkarastit ja ovddidit iežas giela, kultuvrra ja servodateallima, ja muittuha geatnegasvuodaid mat stáhta eiseválddiin leat álbmotrievtti mielde,

Deattuha ahte dát guoská buot almmolaš eiseválddiide buot dásiin,

Geardduha ahte eana ja čáhci sámi guovlluin lea dárbbaslaš ja ávnnaslaš vuodđu sámi kultuvrii, gillii ja servodateallimii,

Sávvá bures boahtima Norgga suodjalusa ja gearggusvuoda nannemii, masa gullet sámi servodagat ja árbevirolaš sámi guovllut,

Háliida leat dásseidis, luohtehahti ja oadjebas ovtasbargoguoibmi ráđdehussii, Stuoradiggái ja eará eiseválddiide,

Deattuha ahte sámit háliidit leat oassin demokrátalaš ja friddja riektestáhtas, mas leat oktasaš davviriikkalaš ja eurohpaláš konstitušuvnnalaš vuodđoarvvut mat sihkkarastet ja gudnejahttet olmmošvuoigatvuodaid, maiddá álgoálbmogiid vuoigatvuodaid,

Vuordá ahte Norgga suodjalus- ja sihkkarvuodapolitiikkka, ja gearggusvuodaplánen vuhtiiváldá, fátmasta ja heivehuvvo maiddá sámi beroštumiide ja servodatdiliide,

Deattuha ahte Norgga suodjaluspolitiikkka, mas lea mielde - muhto ii ráddjejuvvon - militeara rusttegiid ásaheapmi ja militeara hárjehallamiid plánen ja čadaheapmi, ferte dáhpáhuvvat olmmošvuoigatvuodaid ja gustovaš lágaid rámmaid siskobealde, ii ge dagahit liiggás negatiiva váikkuhusaid sámi kulturdoaimmahemiide, iige sámi ealáhusaide,

Deattuha ahte maiddá militeara doaibma ferte vuhtiiváldit sámi kulturmuittuid, ja maiddá plánejuvvot daid ektui,

Eaktuda ahte Sámediggi ja eará guoskevaš sámi beroštumiid ovddasteaddjit sihkkarastojuvvojit beaktilis oassálastima mearridanproseassain,

Eaktuda ahte eiseválddit konsulterejit Sámedikkiin ja eará guoskevaš sámi beroštumiid ovddasteddjiiguin, buriin jáhkuin ja dainna ulbmiliin ahte joksat ovtamielalašvuoda, doaibmabijuid ja mearrádusaid hárrái mat plánejuvvot čadahuvvot árbevirolaš sámi guovlluin, dahje mat sáhttet váikkuhit sámi ávnnaslaš kulturdoaimmahemiide árbevirolaš sámi guovlluin,

Vuordá ahte Suodjalus hábme politiikkka mas vuhtiiváldá sámi beroštumiid ja gos lea buorre gulahallan, Sámedikkiin ja eará guoskevaš sámi beroštumiid ovddasteddjiiguin, mas čalmmustahtá vuoigatvuodaid ja geatnegasvuodaid sisabahkkemiid ja doaimmain ektui sámi árbevirolaš guovlluin,

Vuordá ahte militeara bargit ožžot oahpu ja dovddiidit sámi kultuvrrain ja servodatdiliiguin, nu ahte sámi vuoigatvuodát, áigumušat ja beroštumit fuolahuvvojit militearalaš doaimmain ja hárjehallamiin,

Vuordá ahte stáhta veahkeha Sámedikki ja eará ovddasteddjiid guoskevaš sámi beroštumiid kapasitehtahuksemis, dás maiddá orohagaid, siiddaid, giliserviid, meahccealáhusaid, guolásteddiid ja mariidna ealáhusaid ovddasteddjiid dakkár áššiin Norgga suodjaluspolitiikkas ja gearggusvuodaplánemis mat njuolga sáhttet guoskat sápmelaččaid beroštumiide,

Deattuha ahte eiseválddit fertejit vuhtiiváldit sámiid gielalaš vuoigatvuodaid, ja sihkkarastit ahte dárbbaslaš gielalaš ja kultuvrralaš beroštumit vuhtiiváldojuvvojit, nu ahte eiseválddit heahtedilis olahit olles álbmoga relevánta ja dárbbaslaš

dieđuiguin, bálvalusaiguin ja rávvagiiguin.

Sámediggeráddi – dievasčoahkkináššit - 020/25

SRD - mearrádus:

Sámediggerádi mearrádusárvalus

Sámedikkis lea erenoamáš rolla láhčit dilálašvuodaid nu ahte sámi álbmot, álgoálbmogin, sáhtá sihkkarastit ja ovddidit iežas giela, kultuvrra ja servodateallima. Sámediggi lea sámiid álbmotválljen parlameanta ja oassi demokratiijas Norggas, ja dat galgá váikkuhit earret eará dasa ahte suddjet demokratiija, riektestáhtalaš prinsihpaid ja olmmošvuoigatvuodaid. Danne háliida Sámediggi buktit čielga cealkámuša makkár vuordámušat Sámedikkis leat go ráđđehus hábme ja čadaha Norgga suodjalus- ja sihkkarvuodapolitihkka.

Sámediggi lea ovttaoaivilis ráđđehusain ahte Norgga sihkkarvuodapolitihkalaš dilli lea rievdan mañimus jagiid.

Sámediggi atná vuodđun ahte árbevirolaš sámi guovllut Norggas gullet Norgii, ja ahte Norgga suodjalus maiddá suodjala sápmelaččaid ja sámi guovlluid Norggas. Seamma guoská maid gearrgusvuhtii.

Norgga demokratiija dovdomearka lea ahte Sámedikkis ja sámi álbmogis sáhttet leat goabbatlágan oainnut go ráđđehusas ja Stuoradikkis muhtun áššiin, seammás go oktavuohta gaskkal stáhta ja álgoálbmoga dávjá lea árvvusatnin, oskkáldasvuohta ja luohtámuš. Dat lea mielde nanneme sihke oktiigullevašvuođa ja demokratiija Norggas. Vuodđoeaktun dasa lea ahte buot servodatoassálastit doahttalit riektestáhta prinsihpaid. Dát prinsihpat leat vuodđuduvvon álbmotriektái, dás maiddá olmmošvuoigatvuođaide, ja leat vuodđuduvvon Vuodđoláhkii ja eará nationála lágaide. Dan bokte láhččojuvvojit dilit ovddalgihtii vuorddehahtivuhtii, riektesihkkarvuhtii ja demokratiija guovddáš árvvuid suodjaleapmái, maiddá veahádagaid ja álgoálbmogiid suodjaleapmái.

Sámediggi bidjá maiddá vuodđun ahte lea deatalaš ahte álbmogis lea luohttevašvuohta mediaide, duopmostuoluide ja eiseválddiide, ja min luohtámuš guhtet guimmiidasamet áiggis goas lea dađistaga váddásat diehtit mii lea duohta ja mii lea boastut.

Sámediggi bidjá vuodđun ahte Norgga militeara sajádat sámi guovlluin - Sámis - lea lassánan ja ahte Norgga suodjalannávccaid buorideapmi plánejuvvo maiddá Davvi-Norggas. Odda Norgga suodjalusrusttegiid ásaheapmi ja militeara hárjehallamat, maiddá dat main leat Norgga lihtolaččat mielde, sáhttet váikkuhit negatiivvalaččat árbevirolaš sámi guovlluide dan sivas go gáržžiduvvojit bihtáid bihtáid mielde.

Sámediggi bidjá vuodđun ahte Norgga suodjalus- ja sihkkarvuodapolitihkka vuhtiiváldá sámi beliid.

Sámediggi bidjá vuodđun ahte Norgga eiseválddit, oktan Suodjalusain, fertejit vuhtiiváldit sámi beliid ja beroštumiid militearadoaimmaid plánemis ja čadaheamis ja gearrgusvuodaplánemis. Sámediggi háliida čielga fokusa Norgga eiseválddiin sámi beroštumiid goziheamis dakkár áiggis goas áššit fertejit čovdojuvvot jođáneappot.

Sámediggi bidjá vuodđun dán fátta oktavuođas ahte Sámedikki vuordámušat Norgga, Ruota ja Suoma suodjalus- ja sihkkarvuodapolitihkkii ovddiduvvo boahhte parlamentariihkkárkonferánsii.

Sámediggi mearrida čuovvovaš prinsihppacealkámuša Sámedikki vuordámušaid Norgga suodjalus- ja sihkkarvuodapolitihkka hárrái:

Sámediggi:

Muittuha ahte lea stáhta eiseválddiid geatnegasvuohta láhčit diliid nu ahte sámi álbmot, álgoálbmogin, sáhtá sihkkarastit ja ovddidit iežas giela, kultuvrra ja servodateallima, ja muittuha geatnegasvuodaid mat stáhta eiseválddiin leat álbmotrievtti mielde,

Deattuha ahte dát guoská buot almmolaš eiseválddiide buot dásiin,

Geardduha ahte eana ja čáhci sámi guovlluin lea dárbbaslaš ja ávnnaslaš vuoddu sámi kultuvrii, gillii ja servodateallimii,

Sávvá bures boahtima Norgga suodjalusa ja gearggusvuoda nannemii, masa gullet sámi servodat ja árbevirolaš sámi guovllut,

Háliida leat dásseidis, luohtehahti ja oadjebas ovtasbargoguoibmi ráðdehussii, Stuoradiggái ja eará eiseválddiide,

Deattuha ahte sámit háliidit leat oassin demokrátalaš ja friddja riektestáhtas, mas leat oktasaš davviriikkalaš ja eurohpalaš konstitušuvnnalaš vuoddoárvvut mat sihkkarastet ja gudnejahtet olmmošvuoigatvuodaid, maiddá álgoálbmogiid vuoigatvuodaid,

Vuordá ahte Norgga suodjalus- ja sihkkarvuodapolitiikka, ja gearggusvuodaplánen vuhtiiváldá, fátmasta ja heivehuvvo maiddá sámi beroštumiide ja servodatdiliide,

Deattuha ahte Norgga suodjaluspolitiikka, mas lea mielde - muhto ii ráddjejuvvon - militeara rusttegiid ásaheapmi ja militeara hárbhallamiid plánen ja čadaheapmi, ferte dáhpuhuvvat olmmošvuoigatvuodaid ja gustovaš lágaid rámmaid siskobealde, ii ge dagahit liiggás negatiiva váikkuhusaid sámi kulturdoaimmaheapmái, iige sámi ealáhusaide,

Deattuha ahte maiddá militeara doaibma ferte vuhtiiváldit sámi kulturmuittuid, ja maiddá plánejuvvot daid ektui,

Eaktuda ahte Sámediggi ja eará guoskevaš sámi beroštumiid ovddasteaddjit sihkkarastojuvvojit beaktilis oassálastima mearridanproseassain,

Eaktuda ahte eiseválddit konsulterejit Sámedikkiin ja eará guoskevaš sámi beroštumiid ovddasteddjiiguin, buriin jáhkuin ja dainna ulbmiliin ahte joksat ovtamielalašvuoda, doaibmabijuid ja mearrádusaid hárrái mat plánejuvvot čadahuvvot árbevirolaš sámi guovlluin, dahje mat sáhttet váikkuhit sámi ávnnaslaš kulturdoaimmahemiide árbevirolaš sámi guovlluin,

Vuordá ahte Suodjalus hábme politiikka mas vuhtiiváldá sámi beroštumiid ja gos lea buorre gulahallan, Sámedikkiin ja eará guoskevaš sámi beroštumiid ovddasteddjiiguin, mas čalmmustahtá vuoigatvuodaid ja geatnegasvuodaid sisabahkkemiid ja doaimmain ektui sámi árbevirolaš guovlluin,

Vuordá ahte militeara bargit ožžot oahpu ja dovddiidit sámi kultuvrrain ja servodatdiliiguin, nu ahte sámi vuoigatvuodát, áigumušat ja beroštumit fuolahuvvojit militearalaš doaimmain ja hárbhallamiin,

Vuordá ahte stáhta veahkeha Sámedikki ja eará ovddasteddjiid guoskevaš sámi beroštumiid kapasitehtahuksemis, dás maiddá orohagaid, siiddaid, giliserviid, meahccealáhusaid, guolásteddjiid ja mariidna ealáhusaid ovddasteddjiid dakkár áššiin Norgga suodjaluspolitiikka ja gearggusvuodaplánemis mat njuolga sáhttet guoskat sápmelaččaid beroštumiide,

Deattuha ahte eiseválddit fertejit vuhtiiváldit sámiid gielalaš vuoigatvuodaid, ja sihkkarastit ahte dárbbaslaš gielalaš ja kultuvrralaš beroštumit vuhtiiváldojuvvojit, nu ahte eiseválddit heahtedilis olahit olles álbmoga relevánta ja dárbbaslaš dieđuiguin, bálvalusaiguin ja rávvagiiguin.

Plána ja finánsalávdegoddi - 006/25

PFL - mearrádus:

Álggahus

Plána- ja finánsalávdegotti lea meannudan ášši 006/25 Sámedikki vuordamušat Norgga sihkkarvuodapolitiikkii

Mearkkašumiit

Mearkkašupmi 1

Mearkkašupmi ovddiduvvon Norgga Sámiid riikkasearvvi (NSR) ja Guovddášbellodaga Beaska Niillas bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvis (NSR) Piera Heaika Muotka, Eirik Larsen, Tor Gunnar Nystad, Per Johnny Sara, Kristin Sara, Guovddášbellodaga (GB) Maksim Guttormsen Råskhof, dorjot.

Soadi ja heahtediliid oktavuodas sáhtta šaddat nu ahte boazoeaiggádat ja earát fertejit sirdit bohccuid ja guohtonealliid dakkaviđe guovllus nubbái. Sáhtta leat dárbu johtit sihke riikarájiid ja eará rájiid rastá. Ferte maid sihkkarastit dan ahte dárbbaslaš infrastruktuva ja reaiddut fuolahuvvojit. Dán čuolbmačilgehusa ferte geahččat vai dat šaddá oassin soahte- ja heahtedili plánabuktosiin, sihke našuvnnalaš ja riikkaidgaskasaš dásis. Dán ferte čielggadit ja šiehtadit buot guoskevaš beliiguin, ovdalگو vejolaš heahtedilli čuožžila.

Evttohusat

Evttohus 1

Evttohus ovddiduvvon Norgga Sámiid riikkasearvvi (NSR) ja Guovddášbellodaga Beaska Niillas bokte. Lávdegotti miellahtut Norgga Sámiid Riikkasearvvis (NSR) Piera Heaika Muotka, Eirik Larsen, Tor Gunnar Nystad, Per Johnny Sara, Kristin Sara, Guovddášbellodaga (GB) Maksim Guttormsen Råskhof, dorjot.

Evttohus 1:

Cealkka: “Ønsker å være en stabil, pålitelig og trygg samarbeidspartner til regjeringen, Stortinget og andre myndigheter, “

Rievdaduvvo ná:

“Ønsker å være en stabil, pålitelig og trygg samarbeidspartner for regjeringen, Stortinget, Forsvaret og NATO, samtidig som urfolks rettigheter respekteres,”

Evttohus 2:

Cealkka: ”Vuordá ahte Norgga suodjalus- ja sihkkarvuodapolitihkka, ja gearggusvuodaplánen vuhtiiváldá, fátmasta ja heivehuvvo maiddái sámi beroštumiide ja servodatdiliide,”

rievdaduvvo ná:

Cealkka: ”Vuordá ahte Norgga suodjalus- ja sihkkarvuodapolitihkka, ja gearggusvuodaplánen vuhtiiváldá, fátmasta ja heivehuvvo sámi vuoigatvuođaide, beroštumiide ja servodatdiliide,”

Evttohus 3:

Cealkagis: “Deattuha ahte Norgga suodjaluspolitihkka, mas lea mielde - muhto ii ráddjejuvvon - militeara rusttegiid ásaheapmi ja militeara hárhallamiid plánen ja čadaheapmi, ferte dáhpuhuvvat olmmošvuoigatvuođaide ja gustovaš lágaid rámmaid siskobealde, ii ge dagahit liiggás negatiiva váikkuhusaid sámi kulturdoaimmaheapmái, iige sámi ealáhusaide,” Sihkkoguvvo: ”liiggás”

Evttohus 4:

“Deattuha ahte maiddái militeara doaibma ferte vuhtiiváldit sámi kulturmuittuid, ja maiddái plánejuvvot daid ektui,

Rievdaduvvo ná:

Cealkka: “Deattuha ahte maiddái militeara doaibma ferte vuhtiiváldit sámi kulturmuittuid, ja ahte ráhkaduvvojit plánat báhtareapmái ja sámi kulturdávviirid sihkkarastimii, vai kulturárbi suodjaluvvo soadis, heahtedilis ja riidodilis,”

Evttohus 5:

Cealkka: “ Eaktuda ahte eiseválddit konsulterejit Sámedikkiin ja eará guoskevaš sámi beroštumiid ovddasteddjiiguin, buriin jáhkuiin ja dainna ulbmiliin ahte joksat ovttamielalašvuođa, doaibmabijuid ja mearrádusaid hárrái mat plánejuvvojit čadahuvvot árbevirolaš sámi guovlluin, dahje mat sáhttet váikkuhit sámi ávnnaslaš kulturdoaimmahemiide árbevirolaš sámi guovlluin,

Rievdaduvvo ná:

“Eaktuda ahte eiseválddit konsulterejit Sámedikkiin ja eará guoskevaš sámi beroštumiid ovddasteddjiiguin, oazžun dihtii sin friddja ja diehtovuđot ovdagihtii miehtama, ovdal doaibmabijuid ja mearrádusaid mat plánejuvvojit čadahuvvot árbevirolaš sámi guovlluin, dahje mat sáhttet váikkuhit sámi ávnnaslaš kulturdoaimmahemiide árbevirolaš sámi guovlluin,”

Evttohus 6:

Cealkka: “Vuordá ahte Suodjalus hábme politihkka mas vuhtiiváldá sámi beroštumiid ja gos lea buorre gulahallan, Sámedikkiin ja eará guoskevaš sámi beroštumiid ovddasteddjiiguin, mas čalmmustahtá vuoigatvuodaid ja geatnegasvuodaid sisabahkkemiid ja doaimmain ektui sámi árbevirolaš guovlluin,”

Rievdaduvvo ná:

“Vuordá ahte Suodjalus, ovtta Sámedikkiin ja eará vuoigatvuodalaččaiguin, hábme strategiiid sámi vuoigatvuodaid vuhtiiváldima várás, mat čalmmustahtet vuoigatvuodaid ja geatnegasvuodaid sisabahkkemiid ja doaimmaid oktavuodas árbevirolaš sámi guovlluin,”

Evttohus 7: Ođđa teakstaoasit – 13, 14 ja 15 “Sámediggi” vuolábeallai:

“Vuordá ahte Suodjalus diediha militeara hárbhallamiid birra buori áiggis, identifisere buot vuoigatvuodalaččaid riektá, árrat gulahallagoahtá hárbhallamiid plánema ja čadaheami birra ja addá dárkilis dieduid doaimmaid, daid viidodaga ja báikki birra. Suodjalus maidái berre ruhtadit váidudeaddji doaimmaid mat váikkuhit sámi servodahkii,

Deattuha ahte Norgga suodjaluspolitihkka, mas lea mielde, muhto ii leat ráddjejuvvon dušše militeara rusttegiid ásaheapmái, militeara hárbhallamiid čadaheapmái ja ođđa infrastuktuvrii, ferte dáhpuhuvvat olmmošvuoigatvuodaid gustovaš lágaid rámmaid siskkobeallai, ii ge dagahit mearkkašahtti negatiiva váikkuhusaid sámi luondduvuodasii, servodateallimii ja kultur- ja ealahusdoaimmaheapmái,

Eaktuda ahte stáhta eiseválddit čorgejit ovddeš militeara bázahusaid ja váruha ahte ii fas nuoskkiduvvo,”

Evttohus 8:

Cealkka: “Vuordá ahte stáhta veahkeha Sámedikki ja eará ovddasteddjiid guoskevaš sámi beroštumiid kapasitehtahuksemis, dás maidái orohagaid, siiddaid, giliservviid, meahccealahusaid, guolásteddjiid ja mariidna ealahusaid ovddasteddjiid dakkár áššiin Norgga suodjaluspolitihkas ja gearggusvuodaplánemis mat njuolga sáhttet guoskat sápmelaččaid beroštumiide,”

Rievdaduvvo ná:

“Vuordá ahte stáhta veahkeha Sámedikki ja eará guoskevaš sámi beroštumiid ovddasteddjiid ja vuoigatvuodalaččaid dakkár áššiin Norgga suodjaluspolitihkas ja gearggusvuodaplánemis, mat njuolga sáhttet guoskat sápmelaččaid beroštumiide,”

Evttohus 9: Ođđa teakstaoasit 14. teakstaoasi maŋábeallai mat leat “Sámediggi” vuolábealde:

Vuordá ahte stáhta veahkeha nannet Sámi parlamentáralaš ráđi ja eará sámi ásaheapmái ja organisašuvnnain, main lea rájiidrasttideaddji doaimma, kapasitehta, ja ahte stáhta veahkeha buoridit máhtu ja gelbbolašvuoda rájiidrasttideaddji militeara ovtasbargu birra,

Vuordá ahte Sámediggi oazžu buori áiggis dieduid áibbas dárbbaslaš infrastuktuvrra plánemiid ja investeremiid oktavuodas ja ahte ráhkaduvvojit čielga bargovuogit árrat diediheami ja konsulterema várás, ja ahte sámi vuoigatvuodalaččat árrat proseassas identifiserejuvvot riektá ja ahte servodatávki sámi servodagaide deattuhuvvo. Seammás vurdojuvvon ahte infrastuktuvrra mii lea áibbas dárbbaslaš servodahkii, nugo čáhce- ja duolvačáhcebohcciid, elrávdnjelágideami ja gulahallanvuogádagaid, eaiggáduššá ja goziha stáhta, vai

Bivdá ahte ovtta álgoálbmogiiguin mat leat NATO doaimmaguovllus, hábmejuvvon oktasaš álgoálbmotpolitihkka NATO siskkobealde,

Čujuha dasa ahte NATO doaimmat sáhttet mearkkašahtti láhkai váikkuhit sápmelaččaide, danne go eanas oassi sámiin orrot NATO miellahttoriikkain,

Vuordá bovdehusaid Sámedikkiide davviriikkalaš NATO-delegašuvnnain,

Vuordá ahte Norga, Ruotta ja Suopma váldet mielde sámi ovddasteami NATO parlamentariihkkárčoahkkimii ja árvvoštallet nammadit liaisonoffisearaid, geain lea gelbbolašvuodas sámi diliid birra, nationála váldokommandoide,

Gáibida ahte siviila sámi servodagat eai njuolga seaguhuvvo soahtedaguide ja ahte dat suodjaluvvojit heahtedilis ja soadis, vaikko veahkehit soahteveagaid,

Čujuha ahte lea bahá ahte sápmelaččat gártet vuostálagaid jus šaddá soahti, heahtedilli dahje riidu, ja ahte dan ferte garvit,

Vuordá ahte eiseválddit sihkkarastet báikkálaš oalgeváikkuhusaid ja juogadanmekanismmaid (benefit sharing) vejolaš militeara doaimmaid ja/dahje infrastruktuurra olis árbevirolaš sámi guovlluin, ON julggaštusa vuodul álgoálbmogiid vuoigatvuodaid birra,

Vuordá ahte eiseválddit addet Sámediggái čielga rolla oppalaš gearggusvuodabarggus, ja ahte sámi ealáhusresurssat ja árbevirolaš máhttu dohkkehuvvojit ja nannejuvvojit dehálaš resursan oppalaš gearggusvuodas,

Árvala ahte sámi servodat lea mielde gearggusvuodavuogádagas ja váráidduhttinsihkarvuodas,

Deattuha ahte lea dehálaš unnidit fuodarvuoddoávdnasiid sisafievrrideami dárbbu, sihkkarastin dihte nanu, báikkálaš biebmobuvttadeami, ja dasto ahte sámi guovlluin láhččojuvvojit dilit gearggusvuoda várás vurket biebmogortniid, gilvagiid, ja mediisiinnalaš reaiduid.

Deattuha ahte dát doaibmabijut nannejit iešbirgejumi ja vuostálastinnávccaid vejolaš soadis, heahtedilis dahje riiddus mii čuočcá olles Sápmái

Evttohus 10:

Cealkka: “Deattuha ahte eiseválddit fertejit vuhtiiváldit sámiid gielalaš vuoigatvuodaid, ja sihkkarastit ahte dárbbášlaš gielalaš ja kultuvrralaš beroštumit vuhtiiváldojuvvojit, nu ahte eiseválddit heahtedilis olahit olles álbmoga relevánta ja dárbbášlaš dieduiguin, bálvalusaiguin ja rávvagiiguin.”

Rievdaduvvo ná:

“Deattuha ahte eiseválddit fertejit vuhtiiváldit sámiid gielalaš vuoigatvuodaid, ja sihkkarastit ahte dárbbášlaš gielalaš ja kultuvrralaš beroštumit vuhtiiváldojuvvojit, nu ahte eiseválddit heahtedilis olahit olles álbmoga relevánta ja dárbbášlaš dieduiguin, bálvalusaiguin ja rávvagiiguin, ja ahte gearggusvuodaaktevrrain lea kultuvrralaš ja gielalaš gelbbolašvuohta.”

Evttohus 2

Evttohus ovddiduvvon Nordkalottfolket (NORD) Toril Bakken Kåven bokte. Lávdegotti miellahtut Nordkalottfolket (NORD) Øyvind Lindbäck, Knut Einar Kristiansen, doarjuba..

Buhte rádi evttohusa

Ášši 20/25: Sámedikki rolla ja vuordámušat Norgga sihkarvuodapolitiikkii

Sámedikkis lea erenoamáš rolla láhčit dilálašvuodaid nu ahte sámi álbmot sáhtá sihkkarastit ja ovddidit iežas giela, kultuvrra ja servodateallima. Sámediggi lea sámiid álbmotválljen parlameanta ja oassi Norgga demokratiijas. Sámedikkis maiddá lea dehálaš rolla das movt ráđdehus hábme Norgga suodjalus- ja sihkarvuodapolitiikka. Ráfi bisuhit, maiddá ráfehise áiggis, lea riikkas oktasaš mihttun. Sámediggi áigu váikkuhit aktiivvalaš ja nanosmahttojuvvon suodjalussii, ja seammás vuhtiiváldojuvvojit sámi beroštumit.

Sámedikkis lea mánggaid jagiid leamaš negatiivvalaš doaladupmi buot infrastruktuurra ovdánahttimii. Dan sáhtá ipmirdit áittan nanu suodjaleami vuostá davvin. Riikka ja riikkaoasi sihkarvuota ferte leat deháleabbo go dan ahte galgá vuhtiiváldit servodaga bisuheami dakkárin go dat lea, dakkár áiggis go eretfáren ja gelbbolašvuodaváilun lea stuorámuš áitta min iežamet sihkarvuhtii.

Norgga dovdomearka lea ahte olbmot luhttet mediaide, duopmostuoluide, eiseválddiide ja nubbi nubbái. Go servodaga osolaččaid gaskkas lea luohtámuš nubbi nubbái, de dat mielddisbuktá dan ahte beliid gaskkas goappašagat doahhtalit nubbi nuppi dárbbášlaš sihkarvuodadoaimmaid olis, ja dat sihkkarastá ahte demokratiija vuhtiiváldojuvvo maiddá hástaleaddji dilis. Lea mearrideaddji dehálaš jođánit ja nannosit hukset suodjalusa ja sihkarvuodapolitiikka, ja maiddá buori diehtojuohtima, vai dat nana luohtámuš ja demokratiija mii mis lea servodagas, bisuhuvvo.

Norggas leat militeara doaimmat sámi guovlluin lassánan, ja dál plánejit vel eambo nannet Norgga suodjalusnávccaid Davvi-Norggas. Dat lea mearrideaddji dehálaš maiddá vai sámi álbmogis lea dorvvolaš dilli. Nana suodjalus ja oppalaš suodjalus davvin lea mearrideaddji dehálaš olles Norgga suodjalusnávccaide, ja dasto maiddá sámi álbmogii. Ruošša ráđji, guhkes mearragáddi, oljoresurssat, guolleresurssat ja minerálaárvvut davvin leat dehálaš fáktorat. Finnmárku adnojuvvo hybrida Davveguovllu geahččalanguovlun, maid ferte suodjalit, ja olles riikka ferte ráhkkanahhtit hástaleaddji diliide.

Sámediggi bivdá čuovvovaš prinsihpaid atnit sihkarvuodapolitiikka vuodđun davvin:

- Olmmošlogu stuorrun ja ealli báikegottit leat deháleamos reaidut vai davvin lea nanu suodjalus.

- Lea dárbu sakka nannet min oppalaš suodjalusa ja gearggusvuoda, ja nannet ovttasbarggu Skandináviass ja Eurohpás.
  - Geainnuid ferte ollásit divodit ja ruovdemáđija ferte hukset davás, mas lea oktavuoha Supmii ja Ruttii. Ofofbanena ferte buoridit nu ahte das lea duopalluoda gitta Gironii.
  - Norgga suodjalus- ja sihkarvuodapolitiikka galgá vuhtiiváldit sámi diliid, ja sámi beroštumit maidda áššit gusket, galget searvvahuvvot buot doaimmaide ja huksemiidda.
  - Ođđa norgga suodjalusrusttegiid ásaheapmi ja norgga militeara hárbhallamat, maidđái hárbhallamat ovttas Norgga lihtolaččaiguin, maidđái Nuorta-Finnmárkkus, leat posiitiivvalaš doaimmat mat mielddisbuktet sihke siviila olbmuid ja militearái dehálaš vásáhusaid nubbi nuppiin ja buoret máhtu luonddudiliid birra davvin.
  - Mii dárbbasit gievrras ja aktiivvalaš stáhta mii váldá olbmuid davvin duodalaččat, vai norgalaččat, sápmelaččat ja kvenat davvin suodjaluvvojit seamma nannosit ja bures go muđui riikkas.
  - Suodjalusindustriija ferte nannejuvvot jođánit, ja suodjalusa davvin ferte vel eambo nannet. Mii dárbbasit gievrrat suodjalusa ja eambo rádjegoziheami.
  - Nana doarjja Ukrainai lea dehálaš olles guovllu sihkarvuhtii.
  - Eanandoalu ferte mearkkašahtti láhkai nannet vuoibmáš oalgguhusaiguin buohkaide geat háliidit gilvit eatnama. Min iešbirgejupmi ferte nannejuvvot ja mii dárbbasit olbmuid geain lea duohta dáhttu áimmahuššat eatnama.
  - Gearggusvuodarámbuvrriid ja -vuorkkáid ferte hukset miehtá riikka, ja gordne- ja dálkkasvuorkkáid ferte ásahtit vai miehtá riikka leat gortnit olámuttos.
  - Elrávnnji lágideami, fierpmádagaidda ja eará infrastruktuvrraid, mat leat áibbas dárbbaslaččat servodahkii, ferte ođasmahttit ja sihkarastit molssaevttolaš čovdosiiguin sihkarvuoda ja gearggusvuoda dihte.
  - Digitála infrastruktuvrra ferte buoridit, maidđái gitta ráji rádjái, sihkarastin dihte olbmuid gáttis ja maidđái girdi- ja fanasjohtolaga, dasa gullá maid dehálaš vuostáiváldinhámmaniid ođasmahttin, erenoamážit guovlluin main lea oktavuoha Ruttii ja Supmii, nugo káijarusttegiid Áhkánjárggas.
  - Gearggusvuoda oassin mii dárbbasit stuora ođđa gilvinprošeavttaid ja veahki ávkkástallat buot meahcceresurssaiguin.
  - Siviila olbmot fertejit oažžut ruovttoluotta vejolašvuoda beassat meahccái áimmahuššan dihte sin buori gelbbolašvuoda johtima, luonddudiliid ja geografiija birra. Mii dárbbasit álbmoga mas lea nana luonddumáhttu mii sáhtá veahkehit gearggusvuoda ja siviila suodjalusa olis ráfehis áiggiin.
  - Ferte viidát ovttasbargat siviila olbmuiiguin fuolahat dihte ahte buot resurssat váldojuvvojat atnui gearggusvuhtii ja ovttasbargui, bargguit oktavuodas mat beavttálmahttet riikka suodjaleami.
- Sámediggi deattuha čuovvovaš čuoggáid mat gusket erenoamážit sámi birrasiidda:
- ☐ Sápmelaččain lea vuodolaš máhttu luonddu ja Davveguovllu resurssaid birra, sihke boazosámiin ja fástaorru sámiin geat ávkkástallet luondduin. Dat lea mávssolaš gearggusvuhtii ja logistihkii heahtedilis.
  - ☐ Sámi giella ja kultuvra sáhtá buoridit gulahallama ja ovttasbarggu báikkálaš eiseválddiid, báikki olbmuid, Suodjalusa ja lihtolaš soahteveagaidda gaska. Sámegielagat berejit leat dulkan Suodjalussii ja lihtolaš soahteveagaide.
  - Sámediggi árvala ásahtit viiddiduvvon nátionála diehtajuohkinjoavkku gearggusvuoda várás, mas buot fylkkat ja Sámediggi leat mielde. Heahtedilis fertejit olbmot sihke oažžut dieđuid ja ipmirdit manne doaibmabijut álggahuvvojat. Fylkkasuohkaniin ja Sámedikkis lea das dehálaš rolla guvllolaš gaskkusteadđijn ja luohttámuša huksejeaddjin iežaset báikegottiin.
  - ☐ Sámediggi galgá hukset oktavuodaid sámi servodagaidda ja suodjaluseiseválddiid gaskkas fuolahat dihte ahte gearggusvuodaplánat vuhtiiváldet sámi diliid, ja ahte dat geaidda plánat gusket, dovdet daid. Ulbmil lea buoridit sihkarvuoda buot olbmuid davvin.

Evttohus 3

Evttohus ovddiduvvon Bargiidbellodaga (BB) Arild Inga bokte. Lávdegotti miellahtut Bargiidbellodaga (BB) Ronny Wilhelmsen, Per Mathis Oskal, doarjuba.

Buhte sámédiggerádi mearrádusárvalusa.

Sámédiggi dovddasta ahte Norggas ja Eurohpás lea duodalaš sihkarvuodapolitihkalaš dilli, ja ahte lea dárbbaslaš nannet suodjalannávccaid ja gearggusvuoda sihkkarastin dihte min friddjavuoda, min demokratiija ja min báikegottiid. Dán dilis lea dehálaš ahte sámi servodat dovda dorrvolašvuoda oassin nátionála searvevuodas. Dorrvolašvuodda maiddá fertet siskkildit sámi gielaide, kultuvrra ja ealahusdoaimmaid.

Sámédiggi áigu váikkuhit dasa ahte sihkarvuodapolitihkka mielddisbuktá dorrvolašvuoda maiddá sámi guovlluin. Dat fertet dahkkogjuvot árvvusatnima, máhtu ja duodda searvvaheami bokte. Nátionála suodjalusa nannema ja álgoálbmogiid vuoigatvuodaid goziheami gaskkas ii leat vuostálasvuodda, muhto das gáibiduvvo ahte sámi beroštusat dohkkehuvvojit ja vuhtiiváldojuvvojit oassin oppalaš gearggusvuodas.

Sámédiggi atná čuovvovaš prinsihpaid ja vuordamušaid vuodđun:

-Sámédiggi dohkkeha ahte lea dárbu lasihit Suodjalusa ja gearggusvuoda doaimmaid davvin. Dat maiddá mielddisbuktá dorrvolašvuoda sámi báikegottiide.

-Konsultašuvdnageatnegasvuodda sámelága vuodđul, galgá doahhtaluvvot riikkaidgaskasaš álgoálbmotrievtti mielde, erenoamážit áššiin mat gusket areálageavaheapmái, luondduressaide ja kulturbirrasiid sámi guovlluin.

-Sámédiggi bivdá stáhta sihkkarastit ahte sámi beroštusain lea duodda vejolašvuodda leat mielde mearrideamis gearggusvuoda, areálageavaheami ja militeara doaimmaid birra.

-Sámi guovlluid ja ealahusaid ii galgga eahpegovttolaččat noaduhit. Suodjalusa doaimmat eai galgga duvdit eret sámi kulturdoaimmaheami, luonddugeavaheami ja árbevirolaš ealahusaid.

-Sámédiggi vuodá buori ja lagas gulahallama Suodjalusain ja eará relevánta eiseválddiiguin, sihke ovttaskas hárbhusaid birra ja stuora rievddasaid birra infrastruktuurain ja plánain.

-Sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid galgá identifiseret ja atnit árvvus buot plánemiin ja hárbhusdoaimmain. Suodjalus galgá váldit ovddasvástádusa dan goziheamis iežas doaimmas.

-Sámédiggi áigu viidáseappot ovddidit gulahallama ja ovttaskarggu sámi parlameanttaid gaskkas Norggas, Ruotas ja Suomas, oassin davvirikkalaš sihkarvuodapolitihkalaš searvevuodas.

Sámédiggi muittuha ahte dorrvolašvuodas ii leat sáhka dušše rájiin. Das maiddá lea sáhka olbmui, gielain, ealahusain ja kultuvrrain. Min árbevierra lea ahte searvevuodda, vuoiggalášvuodda ja juogadeapmi dat gievrradahttet. Dat maid fertet leat vuodđun Norgga suodjalussii davvin. Sámédiggi oavvilda ahte álgoálbmotvuoigatvuodaid árvvusatnin ja militeara gearggusvuodda sáhttet leat giehtalaga, ja hálida fásta gulahallanstruktuur nátionála eiseválddiiguin dan birra movt dan sáhtta čadajahit geavadis.

Sámédiggi čujuha dasa lassin Riikarevišuvnna raportii Totalforsvaret i sikkerhetspolitisk krise og krig (Dokument 3:11, 2024–2025), mii dadjá ahte suodjalusas oppalaččat ain leat duodalaš váilevašvuoddat – erenoamážit go váilu oktiheiveheapmi, eahpečielga dárbočilgehusaid dihte ja go lea unnán plánen ja hárbhallan nátionála ja báikkálaš dásis. Sámédiggi oavvilda dan deattuhit man dehálaš lea ahte sámi servodagat bures ja struktuvrralaččat searvvahuvvojit oppalaš gearggusvuoddi. Sámi guovllut eai galgga vajálduhttet nátionála sihkarvuodapolitihkas, ja gearggusvuoda fertet hukset nu ahte árvvusatná báikkálaš diliid, gielaide ja árbevirolaš máhtu. Oppalaš gearggusvuoda viidáseappot ovdánahttimis fertet láhčit diliid lagat ovttaskargui Suodjalusa ja sámi servodagaid gaskkas, erenoamážit davvin dakkár guovlluin mat militearastrategalaččat leat dehálaččat.

Lávdegotti ráva

Lávdegottis eai leat eanet mearkkašumit dahje evttohusat ja rávve Sámédikki mearridit čuovvovaččat: Sámédiggi doarju Sámédikkerádi árvalusa.

Sámédikki dievasčoahkin - 029/25

Mearkkašupmi 1, Ovddadusbellodat, Arthur Tørrfoss

Ovddadusbellodat konstatere ahte Sámédikki ásaheami ulbmil lei: «Sámédiggi galgá nannet sámiid politihkalaš sajádaga ja ovddidit sámiid beroštumiid Norggas, bargat dan badjelii ahte sámi álbmot gieđahallojuvvo ovttaárvosaččat ja vuoiggalachčat

ja bargat dan badjelii ahte sámiet sáhttet sealluhit ja ovddidit gielaset, kultuvrraset ja servodagaset.»

FrP oaivvilda ahte dán mandáhtti ii gula olgoriika-, sihkarvuoda- ja suodjaluspolitihkka. Dát árras oaivvilda ahte Sámediggi ii galgga navdit, oaivvildit dahje iežas seaguhit stáhta sihkarvuodapolitihkalaš disposišuvnnaide ja strategiijaide. Dán árrasa mielas lea dehálaš ahte Norgga ráđdehus ja Norgga suodjalus ožžot doarvái fámu vai sáhttet álggahit doaimmaid jođánit ja beaktilit, miehtá riikka. Dalle fertejit buot eará beroštumit vuoruhuvvot maŋnelii. Dát árras danne jienasta olles ášši ja buot evttohuseid vuostá. Sihkarvuodapolitihkka ii leat Sámedikki ášši.

Dát árras oaivvilda ahte suodjaluspolitihkka mearriduvvo vejolaš váraid ja guhkesáiggi sihkarvuodapolitihkalaš dárbbuid vuodul. Suodjalus- ja sihkarvuodapolitihkkii ferte lahkoniit viiddis perspektiivvas, nu ahte atná vuoddu sihke vejolaš riidduid, lihttui gullevašvuoda ja politihkalaš beroštumiid.

Sihkarvuodapolitihkalaš dili rievdan ártkalaš guovlluin ja min lagas mearraguovlluin, duodašta Norgga strategalaš mearkkašumi NATO:s. Dan duodašta dat ahte Ruošša lea nannen militeara ja ahte das lassánit doaimmat min lagas mearraguovlluin. Norggas leat seamma mearraguovlluin guolleressurssat ja oljo- ja gássagávdnosat, ja danne gáibiduvvo ahte doppe lea Norgga militeara ja dan militearadoaimma ferte nannet.

Norga ferte iežas resurssaiguin nagodit dustet heahtedili ja riiddu vuosttaš dási riikkas ja erenoamážit davvin. Lihtolaččaid vuostáiváldima ferte sihkkarastit návccaid bokte mat mis leat bisuhit sorjjasmeahttuvuođa vuostáiváldima álgodásis ja oppalaš suodjalusa rámmas.

Suodjalusstruktuvrraid lea váttis rievdadit, muhto sihkarvuodadilli sáhtta jođánit rievdat. Dan duodašta dat movt dilli maŋimus jagiid áigge lea rievdan. Danne fertejit struktuvrrat mat leat huksejuvvon, ja kapasitehta mii lea implementerejuvvon, leat nannosat, ráhkkanan ja heivehahttit.

Lea dárbbalaš ahte davveguovlluin lea gievrras ja operatiiva suodjalus bisuhan dihte Norgga sorjjasmeahttuvuođa ja ahte Norga ain oamasta guovllu riggodagaid. Dát árras danne oaivvilda ahte davvin ferte buot suodjalussurggiid nannet, ja ahte ferte movttiidahttit lágideat eambo doaimmaid ja hárhallamiid lihtolaččaguin. Ráđjedárkkistusa nuorttas guvlui ferte gozihit dárkilit, muhto beaktilit gávppašemi ja oktavuođa dáfus.

Dát árras oaivvilda ahte buot dáid áššiid ja čuolmmaid fertejit Stuoradiggi ja Ráđdehus hálldašit, ii sámediggi.

Evttohus 2 - NSR, Bp, Gb ja JSL - Forlik om Sametingets forventninger til Norges sikkerhetspolitikk

Biddjojuvvon rádi árvalusa sadjai:

Sámedikki vuordámušat Norgga sihkarvuodapolitihkkii ja duodaleamos heahtediliid dustemii.

Sámedikkis lea erenoamáš rolla láhčit diliid nu ahte sámi álbmot, álgoálbmogin, sáhtta sihkkarastit ja ovdánahttit iežaset giela, kultuvrra ja servodateallima. Sámedikki lea sápmelaččaid álbmotválljen orgána ja oassi Norgga demokratiijas, ja galgá veahkkinn suodjalit earret eará demokratiija, riektestáhta prinsihpat ja olmmošvuoigatvuodaid. Sámediggi háliida danne čielgasit cealkit movt Sámediggi vuordá ráđdehusa hábmiet ja ollašuhhtit Norgga suodjalus- ja sihkarvuodapolitihka.

Sámi oassálastin NATO:s ja riikkaidgaskasaš suodjalusovttasbargu

Sámediggi vuordá ahte Norga, Ruotta ja Suopma váldet mielde sámi ovddasteami ja gelbbolašvuoda go lea sáhka sámi diliid birra NATO-struktuvrrain ja nátionála kommandolinnjain. Sápmelaččat orrot mángga NATO-riikkas, ja hárhallamat ja duodaleamos heahtediliid váikkuhit sidjiide njuolggá.

Sápmelaččaid vuoigatvuodát galget vuhtiiváldojuvvot buot sihkarvuoda- ja suodjaluspolitihkas

Norgga suodjalus- ja militearahárhallamiid ferte lágideat nu ahte vuhtiiváldá olmmošvuoigatvuodaid ja álbmotrievtti, ja nu ahte doahttala sámi kultuvrra, giela ja servodateallima. Militeara doaimmain ferte vuhtiiváldit sámi guovlluid ja vuoigatvuodaid. Sámediggi čujuha Riikarevišuvnna raportii Dokument 3:11 (2024–2025) oppalaš suodjalusa birra, mii čujuha duodalaš raššivuođaide oktiheiveheamis ja báikkálaš plánemiin. Oppalaš gearggusvuoda ferte hukset nu ahte álgá vuodus, ja sámi guovllut eai galgga vajáduhttot Norgga sihkarvuodapolitihkas. Sámi servodagaid ferte systemáhtalaččat searvvahit gearggusvuodabargui, nu ahte deattuha giela, máhtu ja báikkálaš diliid.

Duohta sámi váikkuheapmi álgoálbmotvuoigatvuodaid ja álbmotrievtti vuodul

Sámedikki ja sámi akteuvrraid ášši maidda guoská, galgá árrat ja beaktilit searvvahit plánemiidda ja mearrádusaide militeara doaimmaid birra. Konsultašuvdnageatnegasvuoda sámelága ja álbmotrievtti vuodul, galgá álo čuovvut.

Suodjalusa nannemis davvin ferte vuhtiiváldit sámi servodaga

Sámediggi doarju gearggusvuoda ja suodjalusa nannema davvin, muhto dat ii ábut negatiivvalaččat čuohcat sámi servodagaide. Militearadoaimmat fertejit doahhtalit sámi eanangeaheami, kulturmuittuid ja eallinguovlluid. Sámi dorvvolašvuodas lea maid sáhka gielas, kultuvrras ja ealáhusdoaimmain. Suodjalusa doaimmaid lassáneapmi ii ábut dagahit ahte sámi báikegottit raššot. Suodjalus galgá árvvusatnit eanangeaheami, árbevirolaš ealáhusaid ja kulturmuittuid, ja fuolahit ahte ii badjelmearálaččat noadut sámi aktevrraid.

Sámi resurssat ja máhttu fertejit váldojuvvot mielde oppalaš gearggusvuhtii

Sámi servodagaid ferte searvvahit nátionála gearggusvuodavuogádahkii, ja sámiid gielaid, máhtu ja ealáhusdoaimmaid ferte nannet resursan heahtedilis ja soađis. Ferte fuolahit ahte infrastruktuorra ja gearggusvuodavuorkkát maiddá gusket sámi guovlluide. Sámediggi háliida bissovaš gulahallanstruktuorra nátionála eiseválddiiguin, fuolahat dihte ahte álgoálbmogiid vuoigatvuodát vuhtiiváldojuvvojit suodjalus- ja gearggusvuodapolitiikka.

Sámi resurssat rekvišuvdnaválddi oktavuodas

Sámediggi vuordá Norgga eiseválddiid vuhtiiváldit sámi ealáhusaid ja resurssaid rekvišuvdnaválddi geaheamis, erenoamážit duodaleamos heahtediliid oktavuodas. Doaimmabijut eai ábut dagahit govttohis nодиid sámi servodagaide, ja ferte erenoamážit vuhtiiváldit min ealáhusaid. Jus šaddá soahti dahje heahtedilli, de sáhtttá šaddat nu ahte soapmásat šaddet dakkaviđe johtttá guohtonelliiguin eará guvlui. Sáhtttá šaddat dárbu johtit sihke riikkarájiid ja eará rájiid rastá. Dan ferte váldit mielde plánaide mat gusket soahtái ja heahtedillái, sihke riikka ja riikkaidgaskasaš dásis. Dan ferte čielggadit ja soahpat buohkaiguin geaidda ášši guoská, ovdal go heahtedilli vejolaččat čuožžila.

Rájiidrastideaddji sihkarvuodaovttasbargu

Sámediggi áigu davvirikkalaš sihkarvuodasearvevuoda olis, nannet sámi ovttasbarggu riikkarájiid rastá. Sámi parlameanttat Norggas, Suomas ja Ruotas fertejit viidáseappot ovddidit gulahallama ja oktasaš strategii ja duodaleamos heahtediliid dustemii.

Ášši meannudeapmi álggahuvvui 05.06.25 dii. 08:32.

Jienasteapmi

39 áirasis ledje 32 áirasa čoaččis. Dán áššis jienastuvvui čuoččovaš vuogi mielde:

- Evttohus 2 hilgojuvvui 26 jienain 6 jiena vuostá
- Evttohus 2 mearriduvvui 25 jienain 7 jiena vuostá

Beavdegirjelasáhusat

Dán áššis ii ovddiduvvon beavdegirjelasáhus.

Sáhkavuorolistu ja replihkat

	Sáhkavuorru	Replihka
1	Per Johnny Sara, áššejodiheadji	Knut Herulf Wingstad
2	Beaska Niillas	
3	Jan-Arvid Arnesen	
4	Arthur Johan Tørfoss	
5	Ronny Wilhelmsen	Mathis Nilsen Eira
	Ronny Wilhelmsen	
6	Jørn Are Gaski	
7	John Mathis Utsi	John Kappfjell
	John Mathis Utsi	

8	Knut Herulf Wingstad	Jørn Are Gaski
		Beaska Niillas
		Ronny Wilhelmsen
	Knut Herulf Wingstad	
9	Jon Isak Lyngman Gælok	
10	Arild Pettersen Inga	Jørn Are Gaski
		Beaska Niillas
	Arild Pettersen Inga	
11	Piera Heaika Muotka	
12	Maksim Guttormsen	
13	Eirik Larsen	
14	Vidar Andersen	
15	Silje Karine Muotka	John Kappfjell
	Silje Karine Muotka	
16	Niko Valkeapää	
17	Beaska Niillas	John Kappfjell
	Beaska Niillas	
18	Vibeke Larsen	Beaska Niillas
		Eirik Larsen
	Vibeke Larsen	
19	Ronny Wilhelmsen	Beaska Niillas
	Ronny Wilhelmsen	
20	Per Johnny Sara, áššejodiheaddji	

DC - mearrádus:

Sámedikki vuordámušat Norgga sihkarvuodapolitiikkii ja duodaleamos heahtediliid dustemii.

Sámedikkis lea erenoamáš rolla láhčit diliid nu ahte sámi álbmot, álgoálbmogin, sáhtta sihkkarastit ja ovdánahttit iežaset giela, kultuvrra ja servodateallima. Sámedikki lea sápmelaččaid álbmotválljen orgána ja oassi Norgga demokratiijas, ja galgá veahkkinn suodjalit earret eará demokratiija, riektestáhta prinsihpat ja olmmošvuoigatvuodaid. Sámediggi háliida danne čielgasit cealkit movt Sámediggi vuordá ráđdehusa hábmiet ja ollašuhttit Norgga suodjalus- ja sihkarvuodapolitiikka.

Sámi oassálastin NATO:s ja riikkaidgaskasaš suodjalusovttasbargu

Sámediggi vuordá ahte Norga, Ruotta ja Suopma váldet mielde sámi ovddasteami ja gelbbolašvuoda go lea sáhka sámi diliid birra NATO-struktuvrrain ja nátionála kommandolinnjain. Sápmelaččat orrot mánngga NATO-riikkas, ja hárjehallamat ja duodaleamos heahtedilit váikkuhit sidjiide njuolgga.

Sápmelaččaid vuoigatvuodat galget vuhtiiváldojuvvot buot sihkarvuoda- ja suodjaluspolitiikkas

Norgga suodjalus- ja militearahárjehallamiid ferte lágídit nu ahte vuhtiiváldá olmmošvuoigatvuodaid ja álbmotrievtti, ja nu ahte doahttala sámi kultuvrra, giela ja servodateallima. Militeara doaimmain ferte vuhtiiváldit sámi guovlluid ja vuoigatvuodaid. Sámediggi čujuha Riikarevišuvnna raportii Dokument 3:11 (2024–2025) oppalaš suodjalusa birra, mii čujuha duodalaš raššivuođaide oktiiheiveheamis ja báikkálaš plánemiin. Oppalaš gearggusvuoda ferte hukset nu ahte álgá vuodus, ja sámi guovllut eai galgga vajálduhttot Norgga sihkarvuodapolitiikkas. Sámi servodagaid ferte systemáhtalaččat searvvahit gearggusvuodabargui, nu ahte deattuha giela, máhtu ja báikkálaš diliid.

Duohta sámi váikkuheapmi álgoálbmotvuoigatvuodaid ja álbmotrievtti vuodul

Sámedikki ja sámi aktevrraid ášši maidda guoská, galgá árrat ja beaktilit searvvahit plánemiidda ja mearrádusaide militeara doaimmaid birra. Konsultašuvdnageatnegasvuoda sámelága ja álbmotrievtti vuodul, galgá álo čuovvut.

Suodjalusa nannemis davvin ferte vuhtiiváldit sámi servodaga

Sámediggi doarju gearggusvuoda ja suodjalusa nannema davvin, muhto dat ii ábut negatiivvalaččat čuočcat sámi servodagaide. Militearadoaimmat fertejit doahhtalit sámi eanangeavaheami, kulturmuittuid ja eallinguovlluid. Sámi dorvvolašvuodas lea maid sáhka gielas, kultuvrras ja ealáhusdoaimmain. Suodjalusa doaimmaid lassáneapmi ii ábut dagahit ahte sámi báikegottit raššot. Suodjalus galgá árvvusatnit eanangeavaheami, árbevirolaš ealáhusaid ja kulturmuittuid, ja fuolahit ahte ii badjelmearálaččat noadut sámi aktevrraid.

Sámi resurssat ja máhttu fertejit váldojuvvot mielde oppalaš gearggusvuhtii

Sámi servodagaid ferte searvvahit nationála gearggusvuodavuogádahkii, ja sámiid gielaid, máhtu ja ealáhusdoaimmaid ferte nannet resursan heahtedilis ja soađis. Ferte fuolahit ahte infrastruktuorra ja gearggusvuodavuorkkát maiddá gusket sámi guovlluide. Sámediggi háliida bissovaš gulahallanstruktuorra nationála eiseválddiiguin, fuolahat dihte ahte álgoálbmogiid vuoigatvuodát vuhtiiváldojuvvojit suodjalus- ja gearggusvuodapolitiikka.

Sámi resurssat rekvišuvdnaválddi oktavuodas

Sámediggi vuordá Norgga eiseválddiid vuhtiiváldit sámi ealáhusaid ja resurssaid rekvišuvdnaválddi geavaheamis, erenoamážit duodaleamos heahtediliid oktavuodas. Doaimmabijut eai ábut dagahit govttohis nодиid sámi servodagaide, ja ferte erenoamážit vuhtiiváldit min ealáhusaid. Jus šaddá soahti dahje heahtedilli, de sáhtttá šaddat nu ahte soapmásat šaddet dakkaviđe johtttat guohtonelliiguin eará guvlui. Sáhtttá šaddat dárbu johtit sihke riikkarájiid ja eará rájiid rastá. Dan ferte váldit mielde plánaide mat gusket soahtái ja heahtedillái, sihke riikka ja riikkaidgaskasaš dásis. Dan ferte čielggadit ja soahpat buohkaiguin geaidda ášši guoská, ovdal go heahtedilli vejolaččat čuožžila.

Rájiidrasttideaddji sihkarvuodaovttasbargu

Sámediggi áigu davviriekkalaš sihkarvuodasearvevuoda olis, nannet sámi ovttasbarggu riikkarájiid rastá. Sámi parlameanttat Norggas, Suomas ja Ruotas fertejit viidáseappot ovddidit gulahallama ja oktasaš strategiija duodaleamos heahtediliid dustemii.

Ášši meannudeapmi loahpahuvvui 05.06.2025 dii. 10.02.